

VERO DOM, CESARJAI
Domači Prijatelj.
 Zabavno-poučna priloga „Mir-u“.

Leto II.

V Celovcu 30. avgusta 1898.

Štev. 16.

Na poti v domovino.

(Od 17. do 20. mal. srpana.)

I. Pred odhodom.

Zapiskaj vlak in oddrdraj, Ti, Korotan, moj dragi dom,
 Odvedi v rojstveni me kraj! Čez kratko spet te videl bom,
 Naj gledam spet domačo vas, Ostani srečen do takrát,
 Naj slušam majke sladki glas! Slovén koroški, rodni brat!

II. Žanjicam.

Ej, žanjice, brhke deve, Pa le hitro srp vihtite,
 Danes trud je vaš lahák, Da bo zadnji klas požet,
 Solnce vas ne peče vroče, Da pod streho bode žito,
 Siv zakriva je oblak. Predno dež se vlije spet!

III. Povodenj.

Oj vremenski vi proroki, Plodne njive, cvetna polja
 Vam pač nič verjeti ni, — Majhna jezera se zdé,
 Sušo ste prerokovali, Tu in tam drevesa, grmi,
 Pa nam dež zemljó poji. Iz vodé kipe, molé.

Kmetič travo je pokosil,
 V kope zgrabil je senó,
 Da se bolje bi sušilo, —
 Zdaj suši se — pod vodó! *Bogdan.*

Lipetov praznik.

V pustej, zaprašenej trgovski hiši preživel je Lipe Nagelj svojo mladost. Tako je došel že do jeseni svoje dóbe, imel tudi mnogoštevilno družino preživeti in vendar je bil še zmirom na isti stopinji, kot v mladosti.

Miren, priprost in skromen, kakor je bil zmiraj, pogajal se ni nikoli za zboljšanje svojega stanja, ampak vedno pričakoval ter se nadejal, da mu isto samo od sebe pride. Toda, kakor je bilo pred dvajsetimi leti, tako je bilo tudi danes; molčeči mladenič postal je resen, postaven mož, a vkljub temu ostal je trgovski pomočnik. Večkrat se mu je ponudila priložnost, da bi svoj stan in prihodek zboljšal, a Lipe se ni nikoli predrznil, svojemu strogemu gospodarju s prošnjami se bližati.

Nekega dne stopi ponižno pred njega.

„No, Nagelj, kaj želite?“

„Ah, gospod Majar, nadjam se, da bode te toliko prijazni in meni — hočem reči —“

„No, govorite, želite predplačo?“

„Ne, gospod Majar, jaz bi le rad — veste Janez Milkar —“

„A tako, Vi želite povišanje plače?“

„Ne, za isto prositi ne bil bi se drznil: ampak Janez Milkar imel je dopust —“

„In njegovo delo je zaostalo —“

„Mi smo vse dogotovili, in jaz sem se drznil samo opomniti, da so vsi drugi dopust imeli, in prosim ponižno, da mi jutri dopust daste, kajti že več let nisem bil na deželi in bi se rad z mojo družino podal na izlet.“

„Jutri, jutri vas ne morem pogrešati! ne mislite na to!“

Popolno potr, toda ne presenečen, odšel je Lipe; nikdar več ni prosil za dopust.

Mesece in mesece je hranil, da bi omogočil mali izlet s svojo družino; mesece in mesece se je istega veselil, in sedaj se vrne varan domov in prigovarja svojej soprogi, da se poda sama z otroci na izlet. On sam pa se poda brez godrnjanja k svojemu utrudljivemu delu in dela od jutra do večera, zvest svoji dolžnosti.

Malo tednov pozneje čuti se slabega, in nekega dné ga ni več na svojem navadnem prostoru pri delu.

„Kje je Nagelj?“ vpraša gospodar.

„Jaz ne vem“, odgovori jeden izmed pomočnikov, „mogoče, da je bolan; bil je že včeraj bolehen videti.“

Bil je res bolan, resno bolan, in skrb za družino mu je stiskala srce.

„Jutri bom že boljši“, tolažil je samega sebe.

Toda jutra, katerega naj bi on zopet zdrav bil, pričakoval je zaman v tej solzni dolini. Da se obvaruje vsakih stroškov, ni trpel, da bi njegova soproga poklicala zdravnika, in ko so bolečine postale neznosne, bilo je prepozno.

Bogati trgovec pošlje poprašat po bolezní Lipetovi.

„Zelo je bolan“, sporoči mu trgovski sluga.

„Bolán? Upajmo, da se v par dneh bolezen zboljša.“

„Zdravnik obupuje“, opomni z glavo majaje sluga.

Prihodnjega dné obiše gospod Majar zvestega služabnika. Stanovanje istega bilo je ubožno in tesno; hotel je svoje otroke dobro vzgojiti, in v boju za življenje preostajalo mu ni nič za gosposki blesk. Snažna ter redna pa je bila vkljub temu soba, v katero je spremila gospa Nagelj nepričakovanega gosta.

Lipe je bil v resnici prav slab. Pri pogledu na

svojega gospodarja se poskusi smehljati ter meni, da bo kmalu zopet pri svojem poslu.

„Ne skrbite, Nagelj, vaše delo bo med tem vsejedno storjeno. Držite se navodil zdravnikovih in potem počasi okrevajte.“

„Ne, ne“, odgovori bolnik lahno, „jaz pridem kmalu, pridem že jutri.“

„Veste kaj, Nagelj, jaz vam dam jutri dopust; zabavajte se dobro in ne mislite na delo, dokler se ne čutite dovolj trdnega in močnega.“

„O hvala, hvala“, odgovori smehljaje Lipe, „to bode moj prvi praznik, katerega se tolikanj veselim.“

Pri odhodu povprašuje gospodar po družbinskih razmerah.

„Premoženja nimamo nikakega“, pripoveduje gospa Nagelj; vkljub našej varčnosti in marljivosti si nismo mogli nič prihraniti.“

„Vaš najstarejši sinko — je štirinajst let star, ni takó?“

„Dà, gospod Majar.“

„Naj stopi on na očetovo mesto, to je gledé plače; kajti dela še ni zmožen.“

„O gospod — —“

„Že pred letom nameraval sem plačo vašega moža povišati; toda on me ni nikoli tega opomnil, in tako sem zmiraj zopet na to pozabil. Jaz vam bodem ukazal izplačati zaostanek.“

„Bog vas blagoslovi —“

„Ne zahvaljajte se za to, kar bi že davnej moral storiti. Vzemite med tem te-le bankovce, da vam bo-lezen vašega moža ne bode delala nobenih družih skrbi.“

In predno se mu je zamogla presenečena gospa zahvaliti, je izginil.

Ihté hiti ona k svojemu možu in mu pové kako in kaj.

„On je bil od nekdanj nezapodljiv značaj“, šepetá Lipe; „njegovo današnje ravnanje pa je zgolj krščanska ljubezen. In zraven dá mi še dopust! Upam, da bom jutri dovolj trden, da grem na deželo.“

„Če prav ne jutri, pa v kratkem.“

„Ne, jutri je moj praznik; pozneje moram zopet na delo.“

„No potrpite, da vidimo, kaj jutro prinese.“ —

Bilo je žalostno jutro za ubogo družino. Vso noč ležal je bolnik v nezavesti ali pa je blél in le sem in tje se je malo zavedel; pri vsaki priliki se je z veseljem spomnil obljubljenega praznika. Up na istega polajšal mu je bolečine in zmiraj zahvaljeval se je svojemu gospodarju za to dobroto.

„Jutri, Ana, jutri imam praznik, kako srečen —“

Bléjenje pretrgalo je njegove misli; toda kakor hitro se je zavedel, takoj je bil zopet pri istih. Ko pa jutranji svit posveti skozi okna, vzdigne se malo.

„Jutro je, Ana, in danes je moj praznik. Bila je huda noč, pa vedel sem, da z jutrom bode bolje. Šli bomo na deželo pod veliko košato drevje, kjer smo pred leti tako srečni bili. Tam med zelenjem, cveticami in drobnimi ptički nam bode, kakor bi bili zopet mladi.“

Nato je vtihnil; zveste mu soproge ihtenje, katera se je nagnila nad umirajočega moža, pretrgalo je tihoto.

„Dà, Ana“, počne zopet in poprime ljubeznjivo njeno roko, „mi gremo na sveži zrak in v divno naravo. O, kako me veselí moj praznik! Pojdi, da gremo — in smo srečni!“

In ubogi Lipe imel je praznik — praznik smrti.

Jokaje in ihté obstopijo žena in otroci posteljo. Dan, katerega je bil on rešen, jim je prinesel le žalost in ból. Še marsikateri ubogi Lipe biva tu doli v tej solzni dolini, a tudi njegov praznik ne izostane.

Poleg nemškega.

Kako je mož gospodinjl.

(Národna.)

Nekedaj sta živela mož in žena. Mož je hodil delat dnino, žena pa je med tem doma gospodinjala in opravljala živino. Dóbro se jima je godilo in ničesar jima ni manjkalo.

Nekega dné pa pride mož domov in reče ženi: „Jutri boš pa ti šla v dnino, bom jaz enkrat doma. Moraš tudi ti skusiti, kako se kruh služi.“ Žena je bila takoj zadovoljna.

Drugi dan vzame žena koso in odide. Mož si opaše predpasnik in se pripravi na delo, katero je imela do sedaj vedno njegova žena.

Najprvo zakuri v peč in pristavi kašo. Potem dá smetano v pinjo in začne pridno mesti. Med tem je pa pozabil na prešiče, in ti so začeli silno kruliti in prositi jedi. Hitro jim nese in vsuje v korito. Tu se pa spomni, da bi imela kaša že zavreti in bi lahko skipela. Naglo teče v kuhinjo, v tem pa pozabi zapreti zatvornico pri svinjaku. — Ko pride pred peč, je kaša že vrela, da je kipela. Rad bi jo odstavil od ognja, pa lonec je tako vroč, cunje pa ni nobene pri roki, da bi ga ž njo prijel. Nakrat mu pride na misel, da bi se kaša gotovo ohladila, če bi kako mrzlo reč vrgel va-njo. Urno seže v žep in vrže, ker ni imel družega notri, — listnico v lonec. V listnici je imel petak. Prepozno se spomni tega, in zelo prestrašen seže z roko v kašo; ali pri tem se jako opeče, listnice pa le ne dobi.

Vročé mu postane in pot mu stopi na čelo. Da bi se ohladil in si oplaknil jezo zaradi te nesreče, stopi v klet, kjer je imel sodček dobrega sadnega mošta. — Natoči si ga kozarček.

Sedaj se pa oglasi v sobi neko sumljivo ropotanje. Nato se zasliši močan padec in čofotanje. Strašna slutnja mu šine v glavo. Hitro zvrne mošt vase, da se mu ga več kot pol izlije po prsih, potem pa skoči v sobo. Kaj vidi tukaj? Pinja je ležala preobrnjena, prešiči so pa zadovoljno lizali po tleh sladko smetano. Pri odprti zatvornici je prišla žival v sobo in prekuenila pinjo.

Jezen in žalosten sežene mož prešiče nazaj v svinjak in pobere, kar se je dalo smetane pobrati.

Na vso to jezo in da bi si potolažil strah pred ženo, hoče si privoščiti še kozarček mošta. Ko pa pride v klet, vidi, da so tla namočena z žlahtno kapljico. V naglici je bil pozabil zapreti pipo, ko je tekla izganjat prešiče iz hiše.

Oj, ti šmentani prešiči! S čim si bode revež hladil žejo, ker je skoraj ves mošt iz soda iztekel?

Že ves obupan gre pred ognjišče, da bi vsaj kašo ohranil. Sedaj se pa oglasi krava v hlevu. Tudi ona bi rada imela kaj sladkega sena ali rezanice. Mož se spomni, da po strehi raste trava, ker je že dolgo ni popravil. Čemu bi nosil kravi seno, katerega tako rado zmanjka? Mari naj krava popase travo po strehi.

Poda se v hlev, dá kravo na dolgo vrv in jo vleče na streho. Vrv pa potegne skozi dimnik v kuhinjo in

si jo priveže okrog pasa. Mislil si je, da mu sedaj ne bo mogla nikamor uiti.

Krava pobira nekaj časa travo, najedenkrat pa ji izpodrsne in zvrne se s strehe. Velika njena teža potegne moža v dimnik. Tako sta visela oba, mož v dimniku, krava pa pod žlebom.

Ko pride žena domov, vidi kravo na vrvi viseti in jezik iz gobca moletiti. Naglo prime koso in odreže vrv. Krava pade na tla, ali ob jednom se zasliši iz veže strašen krik. Prestrašena skoči v kuhinjo in vidi moža vsega potolčenega na tleh ležati.

Ko je mož ozdravel, ni več silil, da bi doma ostal, ampak je bil vesel, da je mogel delati zunaj hiše. Gospodinjstvo je pa odslej prepuščal ženi.

Mateju Trepalu

ob njegovih novi maši dne 31. julija 1898. l.

1.	8.
Ko si pred leti tremi
Zapuščal rojstni kraj,
Med potjo pač si večkrat
Poželel si nazaj.	A, če napovedaval
Sovražnik bo Ti boj,
Za Tabo, s Tabo stal bo,
Boril se narod Tvoj.
2.	9.
Pač mislim se otožnim
Takrat udajal si,
Ko v daljnjo in neznano
Zemljó odhajal si:	Navdušeno Te danes
Slavi Tvoj prvi dom:
Zastave Ti vihrajo,
Buči topičev grom.
3.	10.
„Kdo tam mi bo prijatelj?
Bom li koga našel,
Ki čutil z mano radost,
Ki z mano bo trpel?“	Visoka, vitka debela,
Ponos gozdóv in kras,
Ovenčala z zelenjem
Domača Ti je vas.
4.	11.
In prišel si v deželo,
Kjer rod živi — teptan,
A veri in vladarju
In domu srčno vdan.	Med množico nebrojno
Si stopal pred oltar,
Kjer prvič si opravil
Presvete maše dar.
5.	12.
Ta narod, ki po krvi,
Po duhu nam je brat,
Ta narod v srcu nosiš
Ljubeče od takrat.	In vem, da vsa Ti srca
Želé današnji dan,
Kar kličem Ti, prijatelj,
Iz dna Ti duše vdan:
6.	13.
In novi domovini
Moči posvetil boš,
Boril se za svetinje
Kot neustrašen mož.	„Naj lep bo kakor danes
Življenja dan Ti vsak,
Srcá Ti ne zatemi
Nikdár noben oblak!“
7.	14.
Ni s cvetjem v Korotanu
Nikomur pot posut,
Kdor národu in cerkvi
Žrtvuje žitja trud.	Obsipaj z blagoslovom
Bog milostljivi Te —
Pozdravljen novomašnik,
Bog živi, živi Te!“

Bogdan.

ostali klaji. Nasprotno pa se prestaro seno ospe in izgubi mnogo svojih redilnih močij.

39. Konjem pokladaj trikrat na dan klaje; kedar pa težko delajo ali morajo hitro voziti, takrat jih narkrmi 4- do 5krat; tudi žrebetom daj dnevno 4- do 5krat krme. Molzne krave in nedelavne volove napasi in nahrani dnevno dvakrat, a pitalna goveda in delavne volove vsaj trikrat; še bolje pa je, če pokladaš pitalnim govedom na dan štirikrat. Majhnim pujsedom, pitalnim prašičem in doječim prasicam polagaj klaje dnevno 4- do 5krat, a ostalim svinjam trikrat.

40. Velike važnosti je, da dobé živali klajo vsak dan o določenem času, t. j. vsak dan natanko o tisti uri in o tisti minuti. To je velikega pomena za ohranjenje zdravja in za dobro uspevanje živine. To doslej premalo čislano pravilo naj bi si živinorejci prav dobro zapomnili.

41. Ko se je živina nahranila in najela, potrebuje počitka za prebavljanje. Volov ne smeš nikoli precej napreči, ko so se najeli; ako že konje precej po krm-ljenju naprežeš, moraš nekoliko časa le korakoma voziti.

42. Dobra paša je zdravju goveje živine ugodnejša in koristnejša, nego hranjenje v hlevu. Ovce si pa sploh brez pašnikov misliti ne moreš. Kjer je dovolj pašnikov, naj se tudi svinje pasejo, toda na goveje in ovčje paš-nike ne smejo.

43. Ne puščaj živine na pašo prerano spomladi in tudi ne prekasno v jeseni. Po letu ne pasi ob hudi vročini, ampak zgodaj zjutraj in kasno zvečer.

44. Telet, žrebet in jagnjet ne puščaj na rosne pašnike.

45. Zmrzli pašniki so živini izvanredno škodljivi; ne pasi torej nikoli in nobenega živinčeta na zmrzlem pašniku.

46. Močvirnati pašniki škodujejo sicer vsem živalim, toda ovcam so vendar najbolj nevarni.

47. Perotnistva ne puščaj nikoli na pašnike.

48. Po strnišču in detelji pasi le malo časa in prej daj živini nekoliko suhe klaje, da ne bi detelje preveč hlastno žrla. Nikoli in nikdar ne napajaj živalij precej potem, ko so se najele sveže krme.

49. Za konje, ki mnogo delajo, ni paša pripravna; toda breje kobile in konje, ki so preboleli kakšno bo-lezen, je priporočljivo puščati na pašo.

50. Koristno je dati živini včasí nekoliko soli in to posebno tedaj, ako je klaja slaba, malo redilna, iz-prana in težko prebavna. Preveč soli pa bi utegnulo škodovati.

51. Solamura (slana mlaka) more živino umoriti, ker je jako strupena, torej naj se na noben način ne daje živalim.

52. Za živalsko pijačo je čista, sveža voda. Ne-čista, kakor tudi premrzla voda utegne živini škodovati.

53. Nečista voda iz luž, kolesnic in močvirja je posebno ovcam zelo škodljiva.

54. Močno vroče in vznojene živine se ne sme na-pajati, posebno ne s premrzlo vodo. Vroče konje smeš sicer na potu brez škode napojiti, ali jih ne smeš pu-stiti potem stati, ampak moraš hitro naprej.

55. Mlad konj naj se počne še-le po dovršenem drugem letu v prazen voz vprezati, a še le kasneje za težavnejša dela. Tudi junci naj počno še-le z dovršenim drugim letom lahke vožnje opravljati. Kdor se bo po tem pravilu ravnal, tistemu ne bo zaostajala vprežna ži-vina v rasti in tudi ne bo izgubila prerano svoje moči.

56. Živini se ne sme nikoli prevelikih pez nakla-

Gospodarske stvari.

Živinorejska pravila.

(Dalje.)

38. Mladó seno (precej po sušenju) ni povsem ne-škodljivo. Umni gospodarji krmijo mlado seno še-le te-daj, ko je 4 do 6 tednov ležalo, ali ga pa primešavajo

dati; to naj si nekateri neusmiljeni ljudje prav dobro zapomnijo.

57. Vprežne živali ne smejo toliko časa delati, da bi onemogle.

58. Kedar si se namenil s konjem hitro voziti, tedaj ga ne naprezaj precej po krmljenju; vsaj pol ure naj še mirno v hlevu stoji. (Dalje sledi.)

Drobiž.

Nekaj za tiste, ki zaničujejo postne zapovedi. Popotni gospod, katerega je spremljal velik, lep pes, pride opoldne v gostilno. Vsede se k skupni mizi, pri kateri so obedovali vsi gostje. Bil je ravno petek, popotnik pa dober katoličan. Neki sogost opazi kmalu, da se popotnik zdržuje mesnih jedij, in pristavi zaničljivo: „Kakor nalašč! Danes dobimo tudi porcijo mesa, ki pride na tega le gospoda. Zdi se mi, da spada naš sogost k tercijalom. No prav, nam je vseč, bomo vsaj mi več dobili, če on noče mesa.“ — „Nikakor ne!“ odreže se krepko gospod. „Tudi jaz zahtevam svoj kos mesa, kakor drugi gospodje.“ — „Tako?“ odgovori prejšnji posmehljivo, „kaj bo pa rekel vaš spovednik, kedar pridete zopet k njemu.“ Splošen smeh udari potniku na uho. Potnik pa ni izgubil samozavesti; previdno vzame kos mesa iz krožnika, ga dá svojemu psu, rekoč: „Nero, le jej. Tebi ni treba rešiti neumrjoče duše.“ — Belgijski minister Thonissen je zahteval neki petek v hôtelu postnih jedij. Nekaj „prosvitljencev“ mu pripomni: „Čudno se nam zdi, da tak gospod, kakor ste vi, ne' je danes mesa.“ Thonissen pa jim odvrne hitro: „Meni se pa čudno zdi, kako je to, da vi ne jeste slame.“

In to je storil pogan! Poganski modroslovec Seneka je izpraševal vsak večer, predno je šel spat, vest. Pravi namreč: „Vsak dan se sodim — in sicer zvečer, ko je luč ugasnila, in druge že ziblje sladki sen. Tedaj premislim cel pretekli dan, in preiščem vse svoje besede in dejanja; ničesar si ne prikrijem in ne zamolčim. Če vidim, da sem grešil, si naložim kazen in pravim: Seneka, varuj se, da ne storiš več kaj takega.“

Rotšildovo premoženje. Leta 1876. so imeli Rotšildi premoženja 5000 milijonov frankov. Iz obrestij tega premoženja bi se lahko živilo 580.000 ljudij. Ko bi se to premoženje podvojilo le vsakih 15 let — dozdaj se jim je množilo hitreje — zneslo bi bilo l. 1890. že 10.000 milijonov in danes nad 15.000 milijonov frankov, iz katerega bi lahko živelo 1.600.000 ljudij, tedaj vsi Slovenci in še nekaj Hrvatov po vrhu. Ako bi se premoženje samo v tej meri množilo naprej, znašalo bi leta 1965. že 300.000 milijonov frankov, iz katerega bi lahko živelo 37.120.000 ljudij, t. j. skoraj vsi prebivalci Avstrije. Ker pa Rotšildi znajo svoje kapitalije še bolj obrestonosno nalagati, množi se jim premoženje še veliko hitreje. „Dom.“

Analfabeti. Od 827 Korošcev, ki so prišli lani pred naborno komisijo, jih samo 23 ni hodilo v šolo, t. j. 2.9%. Na Štajerskem je bilo lani 1.3%, na Kranjskem in Primorskem 5.7% (brez Istre), v Istri pa 15.3 odstotkov analfabetov.

Število učiteljev v naši državi. Ljudskih učiteljev je v totranski državni polovici 66.000, v prekolitavski pa 26.000, profesorjev na srednjih šolah je 5000 + 3200, na učiteljskih 1070 + 680, na vseučiliških 1630 + 580, na bogoslovnih zavodih 230 + 260, na različnih strokovnih učiliških 6370 + 1480. Skupno je v

naši državi 112.500 učiteljev, na 397 stanovalcev torej 1 učitelj.

Mešani gozd. Nedavno so mislili, da največ do-
našajo smrekovi gozdi. Skušnje so pa pokazale, da je mešani gozd, v katerem so smreke, jelke, mecesni in bukve, v mnogih ozirih boljši. Samo gledati je treba, da kake vrste dreves drugih ne zadušijo.

Uganke.

A	Črka.
A A A	Slabo znamenje lemežu,
A A A A A	Orodje Ribničanov,
A A B B Č D E	Poredna ptičica,
I J J J J K K K K	Mesto,
L L L L N N N	Posebna vrsta desk,
P R R R R	Reka,
U U V	Žensko ime,
V	Črka.

Razvrsti črke v uganki tako v zaznamovanem redu, da dobiš v sredi, v najdaljši vrsti počez in navzdol jednako besedo.

Rešitev v prihodnji številki.

Rešitev skrivnostnega križa v 15. številki.

	1.	2.	3.						
	D	F	B						
		o	u	i					
		b	r	z					
1.	D	o	b	r	l	a	v	a	s
2.	F	u	r	l	a	n	i	j	a
3.	B	i	z	a	n	c	i	j	a
		v	i	i					
		a	j	j					
		s	a	a					

Smešničar.

* Vdovec je vzel vdovo. Oba sta prinesla otrok v svoj novi zakon in tudi le-ta ni ostal brez otrok. Neki dan pa se stepejo otroci in žena pripoveduje to zvečer možu tako-le: „Misli si, kako me je zgrabilo, ko sem videla, da so tvoji in moji otroci z bati bili po najinih otrokih!“

* Profesor: Nekdo posodi vašemu očetu 100 gld. proti 5% na leto — koliko mu mora plačati vaš oče koncem leta? — Dijak: Nič! — Profesor: Kaj ne poznate računstva o postotkih? — Dijak: Računstva sicer ne poznam, ali očeta poznam prav dobro in vem zagotovo, da mu ne bo dal prav nič nazaj!